

15. Іванишин Н.Я. Риси драми як типи тексту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ling/2010_3_2/16.pdf (дата звернення: 01.09.2012).

16. Будагов Р. Писатели о языке и язык писателей. – М., 1984.

Стаття надійшла до редакції 18.10.12

Ю. Коший, аспірант
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

**Разговорная и сценическая речь: общее и различное
(на материале испанского и украинского языков)**

В статье проводится параллель на фонетическом, лексическом и синтаксическом уровнях между разговорной речью и сценической.

Ключевые слова: разговорная речь, сценическая речь, драматический диалог, реплика.

I. Koshchii, postgraduate student
Taras Shevchenko National University of Kyiv

**Colloquial and scenic speech: common and uncommon features
(on Spanish and English languages)**

The article deals with the analysis on the fonetical, lexical and syntactical levels of the colloquial speech and theatrical speech.

Key words: colloquial speech, theatrical speech, theatrical dialogue, cue.

УДК 81'255.4:82–14=133.1

О. Крушинська, канд. філол. наук, асист.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

**УКРАЇНСЬКІ ПЕРЕКЛАДИ ВІРША
АРТЮРА РЕМБО "ВІДЧУТТЯ"**

У статті йдеться про відтворення в українських перекладах фонологічних, лексико-семантичних і композиційних особливостей вірша А. Рембо "Відчуття". Розглянуто переклади Г. Кочура, М. Терещенка, В. Ткаченка, І. Петровіця, Г. Латника, І. Андрущенка, М. Литвинця та Ф. Воронюка.

Ключові слова: поетичний переклад, змістовно-функціональна адекватність, лексична і стильова еквівалентність, перекладацька домінанта.

Творчості Артюра Рембо (1854–1891) належить особливе місце у літературі. Ставлення до поезії, як до засобу дослідження глибинних законів, які керують свідомістю кожної людини і, водночас, впливають на формування суспільної свідомості, реа-

лізована за дуже короткий час потреба оновлення і ускладнення поетичної мови, надзвичайна експресивність і потужність вірша, і, загалом, особистість поета справили значний вплив на французьку та світову поезію XX ст. У поетові А. Рембо вбачав перш за все творця і, водночас, дослідника іншої реальності, "ясновидця", спроможного створити нову поетичну мову відповідностей предметного та ідеального світів, мову, що могла б об'єднати існуючу дійсність і уяву. Таким поглядом на поезію визначаються і особливості його власного поетичного стилю: поетична мова має фіксувати безпосередній прояв "ментальних образів" [1, 35], а поет повинен мати повну свободу щодо вибору лексичних або версифікаційних форм. У відомому листі до Поля Демані від 15 травня 1871 року, своєрідному поетичному маніфесті, Артур Рембо викладає своє бачення завдання поета, мети і шляхів поезії: "Отже, поет дійсно є викрадачем вогню... Він повинен змусити пережити, відчувати на дотик, почути свої творіння; якщо те, що прилинуло до нього звідкись має форму – він відтворить форму; якщо ж це не має форми – він відтворить безформність. Знайти мову... врешті будь-яка мова є ідеєю, час всесвітньої мови наближається... Ця мова буде від душі до душі, вона об'єднає все – пахощі, звуки, кольори; думка зіллється із думкою і вразить. Поет визначатиме межі невідомого, пробуджуючись у свою чергу у всесвітній душі"[1, 34].

Ця мета поезії, окреслена А. Рембо, була співзвучною уявленням про шляхи поезії XX ст. для Гійома Аполлінера, Поля Елюара, Луї Арагона та ін. Визначною з цього приводу є думка, висловлена Гійома Аполлінером у листі до Андре Бретона щодо ролі творчості А. Рембо для подальшого розвитку французької поезії: "Я думаю, Рембо багато що передбачив у сучасному розвитку...те, що говорив Рембо, це вже не проста вишуканість, а метод, якому науки відкривають широке поле" [2, 51]

Поезія А. Рембо є об'єктом чисельних лінгвістичних, літературознавчих, культурологічних, перекладознавчих досліджень. Особливості дискурсу символізму у поезії А. Рембо розглядали у наукових розвідках Ж.-Б. Бароніян, А. Бретон, Б. Корнульї, Д. Комб, А. Фонгаро, С. Великовский, В. Будний, М. Ільницький та ін. Складність відтворення лінгвопоетики А. Рембо у перекладі

надавала матеріал для перекладознавчих розвідок Г. Кочура, В. Коптілова, М. Москаленка, О. Чередниченка, М. Новикової, М. Венгренівської та ін.

Вірші А. Рембо розпочинають і значною мірою визначають новий вимір французької поезії ХХ ст. Зростає роль фонологічної форми вірша, що призводить до зміни усталених, загально-визнаних версифікаційних засобів: у строфах олександрійський вірш поєднується із рядками з неоднаковою, часто непарною кількістю складів, нетрадиційним є і розташування цезури відповідно до внутрішньої логіки розгортання поетичного образу, поєднання в одній строфі багатьох рими і асонансу, широке вживання переносів-енжамбеман тощо. Водночас поет шукає засобів лексичного ущільнення тексту, ускладнює метафори, довільно поєднує розмовні вирази, діалектизми, вульгаризми із усталеними виразами високого літературного стилю, науковими термінами, штучно утвореними латинізмами тощо. Одним із найуживаніших стильових прийомів для А. Рембо є поєднання прикметників не з іменником, а з дієсловом, коли прикметники перебирають на себе функції прислівників: "L'étoile a pleuré rose /", "La mer a perlé rousse /", "Et l'Homme saigné noir /". Варто зазначити, що адекватне відтворення саме цього лінгвопоетичного засобу становить значну складність для перекладачів.

Точна дата написання вірша "Відчуття" ("Sensation") невідома. Проте рукопис цього вірша разом із віршами "Офелія" ("Ophélie") та "Сонце і плоть" ("Soleil et chair") А. Рембо відіслав до Теодора де Банвіля у листі від 24 травня 1870 року із проханням про публікацію у наступній книзі "Сучасного Парнасу", яка саме готувалася до друку. Вірші не було надруковано, невідомо навіть якою була відповідь Т. де Банвіля. Уперше вірш було надруковано у "La revue indépendante" у січні-лютому 1889 р. без відома автора. Зауважимо, що оцінки дослідників творчості А. Рембо щодо цього невеликого вірша досить відмінні. Так, на думку П'єра Птіфіса, Анрі Барреса поет наслідує усталені поетичні моделі епохи, поезію Віктора Гюго, Шарля Бодлера, поетів "Сучасного Парнасу", на думку Анрі Леметра [3, 54], перші рядки вірша нагадують відомий вірш Франсуа Коппе "Адажіо": "La rue était déserte et donnait sur les champs. / Quand

j'allais voir l'été les beaux soleils couchants / Avec le rêve aimé qui partout m'accompagne, / Je la suivais toujours pour gagner la campagne //" (François Coppée, "Adagio").

Однак, аналізуючи цей вірш російський дослідник Н. І. Балашов висловив протилежну думку: "у безмірній наївності вірша не помітно слідів впливу Парнаса, досить відчутною є оригінальність поета" [4, 24].

На нашу думку, цей вірш не позбавлений певного впливу загальноновизнаних на той час поетичних моделей щодо розгортання поетичного образу, класичними є й версифікаційні засоби. Проте власний голос поета виявляється яскраво. На поєднанні реалістичного опису літнього надвечір'я за містом та відчуття гармонії єднання із навколишнім світом створено яскравий образ емоційного стану молодого людини, сповненої передчуття щастя: "Par les soirs bleus d'été, j'irai dans les sentiers, / Picoté par les blés, fouler l'herbe menue: / Rêveur, j'en sentirai la fraîcheur à mes pieds. / Je laisserai le vent baigner ma tête nue. / Je ne parlerai pas, je ne penserai rien: / Mais l'amour infini me montera dans l'âme, / Et j'irai loin, bien loin, comme un bohémien, / Par la Nature, – heureux comme avec une femme" (Arthur Rimbaud, "Sensation"). Поетичні рядки А.Рембо прагне наблизити до простоти розмовної мови, його поезія далека від надмірної літературності його попередників. Цьому сприяє і відбір загальноновживаної, нейтральної лексики, поет уникає епітетів, надто складної метафоричності, а синтаксичний паралелізм у другій строфі наближає вірш до моделей народного поетичного мовлення.

Яскравість і щирість поетичного образу, його експресивна насиченість у поєднанні із простою вираження спричинила велику кількість перекладів вірша. Зазначимо, що саме переклади цього вірша є найчастотнішими серед українських перекладів А. Рембо. У нашому дослідженні розглянуто 8 перекладів, а саме переклад Григорія Кочура "Відчуття", Миколи Терещенка "Настрій", Всеволода Ткаченка "Відчуття", Івана Петровця "Враження", Григорія Латника "Відчуття", Ігоря Андрущенка "Відчуття", Михайла Литвинця "Відчуття" та Федора Воротнюка "Настрій".

Проблеми вироблення перекладацьких ресурсів для передачі особливостей поетичної форми, відтворення версифікаційних

новацій у лінгвопоетиці поетів-символістів, А. Рембо зокрема, неодноразово привертала увагу перекладознавців. О. І. Черденченко наголошував: "Складність об'єкта перекладу, а відтак і можливість його суб'єктивної інтерпретації завжди були й будуть чинниками, які зумовлюють множинність перекладацьких версій. Подібна можливість проявляється передовсім у найскладнішому типі перекладу – поетичному, де змістовність форми є водночас і перешкодою, і стимулом для перекладацької інтерпретації. Вона може породжувати більш або менш точну копію оригіналу, в залежності від складності його зовнішньої та внутрішньої (семантичної) будови і ступеня проникнення у характер формально-смыслових зв'язків" [5, 72].

Переклад Г. Кочура визначається високим рівнем адекватності щодо відтворення всіх особливостей організації поетичного образу. Відтворення фонологічних особливостей першотвору є однією із важливих цілей для перекладача. Система асонансів на голосних [e], [i], [a], у поєднанні з шумними та носовими приголосними вдало передає звукописні засоби вірша: "Відчує свіжість піль тоді нога моя / і вітру голову дозволю овівати"; "В душі безмежної любові лиш припливи" (пер. Г. Кочура). Г. Кочур знаходить вдалі еквіваленти до лексико-семантичних засобів, що досяють майже дослівного перекладу "Et j'irai loin, bien loin, comme un bohémien, / Par la Nature, – heureux comme avec une femme." – "Все далі й далі, мов бродяга той, піду, / З Природою, немов із жінкою, щасливий" (пер. Г. Кочура). Високий рівень відповідності простежується у відтворенні засобів римування – переклад створено шестистопним ямбом, що загалом відповідає традиції перекладу 12-ти складовика першотвору, збережено чергування окситонної і парокситонної рим у строфах. Попри деякі лексичні втрати переклад вдало передає особливості авторського стилю.

Значний рівень адекватності простежується у перекладах М. Терещенка і В. Ткаченка. Однак, деяка надмірність у вживанні тропів, що загалом не притаманно поезії А. Рембо, наявні у перекладі М. Терещенка: "по стежці росяній іду", "мну буйні, соковиті трави", "а вітерець розвіє кучері русяві" та ін. Значні лексичні неточності, ніяк не виправдані ні першотвором, ні стильовими особливостями поетики А. Рембо простежуються у пе-

рекладах І. Петровція, М. Литвинця та Г. Латника : "Я, мрійник, волю дам очам, губам, рукам / І буду буйний чуб у вітрові купати" (пер. І. Петровція), "Повз лоскітні хліба стежина пролягла" (пер. Г. Латника), "Між лоскітних хлібів топтати буду трави; / Відчую свіжість я ступаючи в полях" (пер. М. Литвинця). У перекладі М. Литвинця простежується ще й значна неточність у відтворенні ритмових засобів першотвору, не завжди наголоси у віршових рядках співпадають із ритмом шестистопного ямбу. Значні лексичні невідповідності до першотвору у вірші І. Андрущенка відносять його швидше до переспіву, аніж до перекладу. "По стежці ввечері піду я у жнива. / Колотиме мене колосся край дороги. / Нехай куйовдиться од вітру голова, / Хай, мріючи, в росі скупаю босі ноги/" (пер. І. Андрущенко). У всіх наведених прикладах надмірне тяжіння авторів до моделей народно-пісенного поетичного мовлення, які загалом не відповідають стильовим принципам лінгвопоетики А. Рембо, дозволяє говорити про прояв тенденції до "одомашнення", що не дає змоги читачам перекладу отримати повне уявлення про першотвір.

У перекладі Ф. Воротнюка простежується високий рівень адекватності у відтворенні фонологічних, лексико-семантичних і композиційних особливостей першотвору. Автор перекладу уважно поставився до звукопису оригіналу, відтворена у перекладі консонантна гармонійність алітерації на [r], [s], що у поєднанні із сонантами та щільними приголосними створює необхідний звуковий ефект, подібний до авторського: "Серпневого синього вечора піду собі по стежинах, / Колотимусь вістюками, ступатиму по траві. / Замріяний, відчуватиму, що ноги мені освіжились, / І вітру дозволю вологою війнуть по моїй голові // "(пер. Ф. Воротнюка). Перекладач знаходить вдалі еквіваленти лексико-семантичних засобів, досягаючи майже дослівного перекладу: "Природою, наче жінкою, щасливий на все життя" (пер. Ф. Воротнюка). Ритм першотвору відтворено шестистопним амфібрахієм, що є вдалим відповідником до ритмо-мелодики першотвору і дозволяє уникнути значних лексичних втрат.

Вартісність для української перекладеної поезії розглянутих перекладів вірша А. Рембо "Відчутті" не однакова. Переклади

Г. Кочура, М. Терещенка, В. Ткаченка, Ф. Воротнюка мають високий рівень адекватності щодо першотвору і можуть створити необхідне враження у читача, тоді як значні невідповідності до першотвору перекладів І. Петровція, М. Литвинця, Г. Латника та І. Андрущенка не дають такої можливості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Lemaitre H.* Le symbolisme / H. Lemaitre. – П., 1989.
2. *Cornulier B.* de. Théorie du vers. Rimbaud, Verlaine, Mallarmé / B. de Cornulier. – П., 1982.
3. *Barre A.* Le symbolisme. Essai historique sur le mouvement poétique en France de 1885 à 1900 / A. Barre. – П., 1963.
4. *Рембо А.* Стихи / А. Рембо. – М., 1982.
5. *Чередниченко О.І.* Григорій Кочур і франкомовна поезія. / О.І. Чередниченко // Григорій Кочур і український переклад: Мат.-ли міжнар. наук.-практ. конф. – К.-Ірпінь, 27–29 жовт. 2003 р.
6. Французская поэзия XIX– XX веков: Сборник. – М., 1982.
7. *Рембо А.* Осяння / Артюр Рембо. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrknighta.org.ua/ukrknighta-text/357/> (дата звернення: 31.03.2012).

Стаття надійшла до редакції 18.10.12

Е. Крушинская, канд. филол. наук, ассистент
КНУ имени Тараса Шевченко, Киев

Украинские переводы стихотворения Артюра Рембо "Ощущения"

В статье речь идет о воссоздании в украинских переводах фонологических, лексико-семантических и композиционных особенностей стихотворения А. Рембо "Ощущения". Рассматриваются переводы Г. Кочура, М. Терещенка, В. Ткаченка, И. Петровция, Г. Латника, І. Андрущенка, М. Литвинца и Ф. Воротнюка.

Ключевые слова: *поэтический перевод, поэтический перевод, функциональная адекватность, лексическая и стилистическая эквивалентность, переводческая доминанта.*

O. Krushynska, PhD in Philology, assistant prof.
Taras Shevchenko National University of Kyiv

Ukrainian translations of the poem of Arthur Rimbaud "Sensations"

The article deals with the reconstruction in Ukrainian translation of phonological, lexical-semantic and compositional features of A. Rimbaud poem "Sensation." Translations of G. Kochur, M. Tereschenko, V. Tkachenko, I. Petrovtsyi, G. Latnik, I. Andrushchenko, M. Litvinets and F. Vorotnyuk are considered.

Keywords: *poetic translation, content-functional adequacy, formal and style equivalence, dominants in the translator's idiosyle.*